

Tiden som gäller – om att passa tider i Sverige

Berättelse

En förväntan, inte en egenskap

Det vore fel att säga att svenskar alltid är punktliga – människor är olika överallt, och alla kommer ibland för sent. Men i Sverige finns en tydlig förväntan om att man passar tider. På många arbetsplatser, i skolan och i vården räknar man med att den som har en tid också kommer på den utsatta tiden. När en tid väl är bestämd, ses den som något man håller.

Att höra av sig i förväg

Med den här förväntan följer en vana: den som blir sen eller inte kan komma hör av sig i förväg. Man ringer eller skickar ett meddelande och berättar hur det ligger till. Det handlar dels om artighet, dels om praktiska skäl. Om en bokad tid lämnas tillbaka i god tid kan någon annan som väntar få den i stället. Att bara utebli, utan att säga något, uppfattas däremot ofta som oartigt.

Tydligast inom vården

Ingenstans är reglerna lika tydliga som i vården. Om du har bokat ett besök hos exempelvis en läkare eller tandläkare måste du oftast av- eller omboka minst 24 timmar i förväg. Gör du inte det, eller uteblir helt, tar de flesta regioner ut en särskild avgift. Ett besök kan räknas som uteblivet även om du faktiskt kommer – men så sent att mer än halva den bokade tiden redan har gått.

Hur stor avgiften är skiljer sig mellan regionerna och kan ändras från år till år. I Region Stockholm ligger den på ungefär 400 kronor. Det som förvånar många är att avgiften tas ut även av den som har frikort, alltså den som annars får sin vård gratis. Avgiften räknas inte heller in i högkostnadsskyddet. Har man däremot ett giltigt skäl – man blir kanske akut sjuk samma morgon – kan vården välja att inte ta ut den. Det är alltid vårdgivaren som avgör vad som räknas som ett giltigt skäl.

Tanken bakom reglerna

Bakom allt detta finns en ganska enkel tanke. Tid är en resurs. När någon uteblir utan att meddela det står en läkare, en lärare eller en handläggare och väntar i onödan, samtidigt som en annan person får vänta längre på sin tur. Att passa tider och att avboka i god tid blir på så sätt ett sätt att visa hänsyn – inte bara till den man har bokat tid hos, utan också till alla andra som står i kö.

För den som är ny

För den som nyss har kommit till Sverige kan dessa oskrivna regler kännas ovana, särskilt om tid hanteras mer fritt där man har vuxit upp. Det betyder inte att det ena sättet är bättre än det andra. Men att känna till förväntan – och att veta att ett sent telefonsamtal nästan alltid är bättre än tystnad – kan göra vardagen lättare, både på jobbet och i kontakten med myndigheter och vård.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
punktlig	som kommer precis i rätt tid
förväntan	att andra räknar med ett visst beteende
utsatt tid	den tid som är bestämd för något
vana	något man brukar göra; ett mönster
artighet	att vara hövlig och visa respekt för andra
uppfattas	tolkas; så som något verkar för andra
av- eller omboka	avboka = ställa in; omboka = flytta till en annan tid
utebli	inte komma dit man skulle ha kommit
avgift	pengar man betalar för en tjänst
frikort	kort som gör vården gratis under en period
högkostnadsskydd	regel som sätter ett tak för hur mycket man betalar per år
giltigt skäl	en orsak som räknas som godtagbar
vårdgivare	den som ansvarar för att ge vård
resurs	något värdefullt som behövs, till exempel tid eller pengar
handläggare	en tjänsteperson som sköter ärenden hos en myndighet
visa hänsyn	tänka på andras behov och anpassa sig efter dem

Läsförståelsefrågor

1. Varför skriver texten att det vore fel att säga att “svenskar alltid är punktliga”?
 1. Eftersom ingen i Sverige bryr sig om tider.
 2. Eftersom människor är olika och alla ibland kommer för sent; det är en förväntan, inte en egenskap hos alla.
 3. Eftersom det är förbjudet i lag att vara punktlig.
2. Vad menas med att “höra av sig i förväg”?
 1. Att man kommer extra tidigt till besöket.
 2. Att man tar kontakt innan tiden och berättar att man blir sen eller inte kan komma.
 3. Att man skriver ett brev efter besöket.
3. När kan ett vårdbesök räknas som uteblivet trots att patienten faktiskt dyker upp?
 1. Om patienten kommer någon minut för sent.
 2. Om patienten kommer så sent att största delen av den bokade tiden redan har passerat.
 3. Om patienten har glömt sitt frikort hemma.
4. Vad gäller för avgiften i förhållande till högkostnadsskyddet?
 1. Avgiften ingår i högkostnadsskyddet.
 2. Avgiften står utanför högkostnadsskyddet och räknas inte med där.
 3. Avgiften gör att högkostnadsskyddet börjar gälla direkt.
5. Vem avgör om ett skäl ska räknas som giltigt?
 1. Patienten själv.
 2. Den som ansvarar för vården.
 3. Försäkringskassan.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. I vården ska man oftast av- eller omboka senast ett dygn innan besöket.
 2. Avgiften för uteblivet besök är lika stor i alla regioner.
 3. Den som har frikort slipper avgiften för ett uteblivet besök.
 4. Avgiften kan ändras från år till år.
 5. De flesta patienter i Sverige kommer i tid till sina besök.
7. Förklara skillnaden mellan att avboka och att omboka en tid.
8. Varför drabbar ett uteblivet besök fler personer än bara den som inte kom? Använd exempel ur texten.
9. Texten säger att “ett sent telefonsamtal nästan alltid är bättre än tystnad”. Vad menar den med det?

10. Varför kan vården välja att inte ta ut avgiften om någon har ett giltigt skäl, tror du? Resonera utifrån texten.
11. Texten kallar tid för en "resurs". Förklara med egna ord vad som menas med det.
12. Texten är noga med att skriva "en förväntan, inte en egenskap". Vad vill den undvika att säga, tror du?

Diskussionsfrågor

- Allemansrätten och vårdens avbokningsregler bygger båda på att människor tar ansvar utan att någon ständigt kontrollerar dem. Tror du att ett sådant system fungerar bra? Vad krävs för det?
- Var går gränsen mellan att vara flexibel med tider och att vara respektlös mot andras tid? Diskutera konkreta exempel.
- Texten säger att avgiften tas ut även av den som har frikort. Vilka argument finns för och emot en sådan regel?
- "En förväntan, inte en egenskap." Varför kan det vara viktigt att uttrycka sig så när man beskriver ett land och dess kultur?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text där du jämför hur man ser på att passa tider i Sverige med hur det fungerade där du växte upp. Vad är likt, och vad är olika? Avsluta med vad du själv tycker.